

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАОСВІТИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СИТЕМУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Медіаосвіта оголошена ЮНЕСКО пріоритетним напрямом розвитку освіти XXI століття. Нині медіаосвіта має неабиякі освітні та широкі соціальні значення, бо діти, школярі, студенти – наше підростаюче покоління – багато часу приділяють перегляду телевізора або відео через Інтернет, слухають аудіо за допомогою різних портативних пристроїв. Дуже часто цей процес не контролюється ні батьками, ні вчителями, а фільтрувати великі потоки інформації нашим дітям досить складно, не володіючи основами медіаосвіти. Тому однією з важливих функцій педагога, зокрема вчителя початкових класів, наразі стає здійснення медіаосвіти учнів і їх батьків а для цього у вчителів має бути відповідна професійна підготовка. В умовах післядипломної педагогічної освіти (далі ППО) постає питання підготовки учителя, зокрема вчителя початкових класів, до формування медіаграмотності, тому у своїй професійній діяльності вони мають бути носіями культури в соціумі школярів.

Дослідники (О. Федоров, Ю. Казаков) вважають, що в Україні питання медіаосвіти як спеціальний напрям наукових досліджень у галузі педагогіки та психології починає розвиватися лише з кінця 90-х рр. XX ст., водночас як перші згадки про медіаосвіту (медіакультуру, екранну освіту) з'явилися за кордоном наприкінці 30-х рр. XX ст. Постановою Президії НАПН України було схвалено **Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні**, від 20 травня 2010 року, протокол № 1-7/6-150, яка спрямована на підготовку і проведення широкомасштабного поетапного всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти на всіх рівнях; пріоритетного започаткування практики шкільної медіаосвіти, яка стане головною інтеграційною ланкою формування цілісної системи медіаосвіти [2].

Але багато проблем теорії та практики медіаосвіти ще недостатньо висвітлено вітчизняними педагогами, зокрема і проблеми підготовки учителів початкових класів до медіаосвіти.

Мета статті. Проаналізувати стан інтеграції медіаосвіти вчителів початкових класів у систему післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу. Медіа (від латинського «medium» - засіб, посередник), вживається як аналог терміна «засоби масової комунікації» (кінематограф, телебачення, відео, мультимедійні комп'ютерні системи, інтернет, радіо, друк, малюнок, графіка, музика, зв'язок, в тому числі мобільний), що містить ідею зв'язку між різними структурами суспільства і світу в цілому. Поняття «медіакультури» пов'язане із сучасною культурологічною теорією для позначення особливого типу культури інформаційного суспільства, що є посередником між суспільством і державою, соціумом і владою. Медіакультура – це сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, вироблених людством у процесі культурно-історичного розвитку, що сприяють формуванню суспільної свідомості та соціалізації особистості. Вона включає в себе культуру передачі і сприйняття інформації, виступаючи системою рівнів розвитку особистості, здатної сприймати, аналізувати, оцінювати медіатекст, займатися медіаторчістю, засвоювати нові знання за допомогою медіа [4].

Світова педагогіка вже не може існувати без одного з актуальних напрямків медіа культури – медіаосвіти, пов'язаного з різними видами медіа (графічними, друкованими, звуковими, екранними, іншими), різними технологіями, вивченням закономірностей масової комунікації для формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки. Придбані в результаті цього процесу навички називаються медіаграмотністю / медіакомпетентністю або медіакультурою.

Медіаосвіта у ППО включає цільові установки на розвиток учителя початкових класів, педагогічну модель, формування цілісного сприйняття і аналізу медіатекстів, індивідуального творчого та критичного мислення.

Медіакомпетентний учитель, зокрема початкових класів, має володіти знаннями в галузі педагогіки, художнього виховання, мистецтвознавства (включаючи кінознавство, літературознавство, театрознавство), культурології, історії (історія МХК, мистецтва), психології (мистецтва, художнього сприйняття, творчості). Він має уміти аналізувати і розширювати спектр методів і форм проведення занять з учнями. Комплексне вивчення преси, кінематографа, телебачення, відео, інтернет, віртуального світу комп'ютера, який синтезує риси практично всіх традиційних мистецтв, допомагає усунути низку істотних недоліків, пов'язаних із одностороннім, ізольованим один від одного вивченням об'єктів культури і навколишнього світу, відокремленим розглядом форми та змісту.

ППО вчителя початкових класів представляє собою складну систему, яка функціонує відповідно до цілей, завдань і принципів підготовки фахівця з вищою освітою. Різні дослідники, розглядаючи систему ППО, включають у неї різні компоненти. Спільними компонентами в інтеграції медіаосвіти вчителів початкових класів у більшості дослідників є методологічні, теоретичні.

Компоненти медіаосвіти в ППО включають 4 види підготовки, які тісно пов'язані між собою:

- методологічну – знання в галузі естетики, філософії, педагогіки та психології; знання про людину як істоту духовному, особистості та індивідуальності; знання про історичні шляхи формування засобів масової комунікації;

- теоретичну – знання з теорії засобів масової комунікації, їх функції в сучасному суспільстві, методах можливого маніпулювання масовою свідомістю, прийомах аналізу повідомлень засобів масової комунікації.

- методичну – оволодіння знаннями про зміст, форми, методи і засоби медіаосвіти.

- практичну – підготовку вчителів початкових класів до медіаосвіти, тобто формування умінь і навичок у галузі медіаосвітньої діяльності, а також умінь і навичок спеціального характеру, що дають можливість вирішувати конкретні навчально-практичні завдання. Отже, ці види підготовки включають формування у вчителів початкових класів умінь і навичок реалізації методологічних, теоретичних і методичних знань.

Науковці виділяють у системі ППО вчителя початкових класів технологічний компонент, тобто оволодіння ним спеціальними знаннями, уміннями і навичками, зокрема медіаосвіти, для ефективного вирішення на практиці конкретних навчально-виховних завдань [2].

Результатом підготовки вчителів початкових класів до медіаосвіти у системі ППО є стан готовності до реалізації медіаосвіти в загальноосвітніх навчальних закладах (далі ЗНЗ), який ми розуміємо як стійке інтегративне особистісне утворення вчителя початкових класів, що характеризується усвідомленням необхідності і стійким бажанням ведення роботи з формування здатності до сприйняття та критичного аналізу, самостійного створення різних медіатекстів, а також наявністю певного мінімуму теоретичних і методичних знань у сфері медіаосвіти.

Вивчення та аналіз вітчизняного і світового досвіду показує існування трьох напрямів включення елементів медіаосвіти в навчально-виховний процес ЗНЗ:

- Уведення окремого навчального предмета як інваріативної частини навчального планування ЗНЗ (так звана спеціальна медіаосвіта);

- Вирішення задач медіаосвіти в ЗНЗ за рахунок варіативної частини (факультативна медіаосвіта);

- Вирішення завдань медіаосвіти безпосередньо в школі в процесі вивчення спеціальних курсів (інтегрована медіаосвіта).

Ці напрями досить всебічно і ґрунтовно досліджені О. Барановим, Є. Бондаренко, С. Пензін, Г. Полічко, Ю. Рабиновичем, Т. Свістельніковою, А. Спічкіним, Ю. Усовим, А. Федоровим, А. Шариковим. Практичними результатами цих досліджень мають бути створення програм і навчальних посібників як для вчителів так і для учнів.

Тому навчання вчителів початкових класів на курсах підвищення кваліфікації в ППО потребує створення певних педагогічних умов. А саме:

– перша умова реалізується на етапі формування мотивації ведення роботи з реалізації медіаосвіти в системі ППО. На цьому етапі відбувається усвідомлення вчителями початкових класів ролі засобів масової комунікації в сучасному суспільстві та процесі соціалізації, а також розуміння необхідності впровадження засобів масової комунікації в школі як самостійного об'єкта. Одним із шляхів реалізації медіаосвіти у ППО формування є позитивного емоційного ставлення до вивчення медіа; інтересу до роботи із засобами масової комунікації;

– друга педагогічна умова успішного формування готовності до реалізації медіаосвіти у системі ППО здійснюється на етапі теоретичної підготовки, коли вчителі засвоюють теоретичні знання, необхідні для цілісного аналізу медіатексту. На цьому етапі вивчається три блоки теорії засобів масової комунікації.

Перший блок охоплює:

- а) загальне поняття про види комунікації;
- б) поняття про знакові системи і способи передачі інформації;
- в) поняття про масової комунікації та її закономірності.

Далі у другому блоці розглядається структура засобів масової комунікації та їх особливості (преса, малюнок, радіо та звукозапис, кіно, телебачення). Третій блок теоретичної підготовки охоплює питання соціального функціонування засобів масової комунікації [4].

Досвід роботи Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників нині підтверджує, що раціональний відбір засобів масової комунікації (МК) має бути впровадженим шляхом освоєння інтерактивних педагогічних технологій і технологій відкритої освіти. У програму курсів підготовки вчителів початкових класів введено спецкурс «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів», в якому поєднуються завдання, що лежать в основі медіаосвіти. При цьому медіаосвітою, інтегрованою у зміст предметів початкових класів, ми визначаємо:

– розвиток уміння вчителів початкових класів «прочитанню» художньої інформації, що передається різними каналами зв'язку (преса, радіо, телебачення, відео, комп'ютерні програми, Інтернет тощо);

– реалізацію максимальної самостійності вчителів початкових класів у процесі вивчення предметів у ситуації активізації художньо-продуктивної діяльності (медіаосвіта як інструмент розвивального навчання);

– розвиток інформаційної культури вчителів початкових класів як необхідного елемента загальної культури та навички в умовах становлення інформаційного суспільства.

Дослідження показали, що інтеграція медіаосвіти в систему ППО вчителів початкових класів має враховувати зміни інформаційного контексту сучасної освіти такі, як:

– втрати позиції школи – основного джерела інформації на користь посилення впливу «паралельної школи» у всьому різноманітті її складових;

– відсутності варіативності освіти, яка призвела до відсутності монополії на створення навчально-методичних і дидактичних комплектів (учитель має навчитися вибирати джерела і засоби навчання).

Основна мета інтеграції медіаосвіти вчителів початкових класів, має передбачати зміст навчальних предметів, формування і розвиток функціонально грамотного читача, глядача, слухача, здатного адекватно сприймати художній образ, створюваний на мовах різних мистецтв, і «декодувати» смисли образів мистецтва, створених на невербальному рівні.

Включення елементів медіаосвіти в систему підвищення кваліфікації вчителів початкових класів, є першою ланкою в ланцюгу «вчитель – учень». І як результат, учителі початкових класів, опановуючи сучасними методами і технологіями освоєння предметного матеріалу, проектують новий рівень професіоналізму на свою подальшу педагогічну практику.

Ми поділяємо думки науковців, що інтеграція медіаосвіти впливає на розвиток базових професійних компетенцій учителів початкових класів, а саме:

– вивчення та аналіз існуючої інформаційної компетенції (за змістом тематичних блоків, складових, що надходить як через офіційні канали (педагогічні видавництва – навчально-дидактичні та методичні посібники на підтримку викладання предметів і т.п.), так і через канали мас-медіа (преса, Інтернет, телебачення і т.п.);

– аудіовізуальних компетенцій (формування стійкого навичку «прочитання» невербальної інформації, що надходить різними каналами зв'язку);

– комунікативної компетенції (термін, введений С. Пассовим, застосований для позначення інтенсивних методів навчання на основі спілкування).

Базова професійні компетенції вчителя початкових класів спрямовують інтеграцію медіаосвіти в системі підвищення їхньої кваліфікації та орієнтує їх на той інформаційно-культурологічний контекст, який визначає рівень професійної компетентності і шляхи оновлення не тільки змісту освіти, а й педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію принципів розвивального навчання. На нашу думку, одним із дефініцій поняття компетентності є характеристика особистісних якостей особистості, професійної компетентності володіння компетенціями.

У даному випадку об'єктом розвитку стають здібності як вчителя так і учня початкових класів, які поділяємо на:

1) здатності до пізнавальної діяльності:

– перцептивного рівня (вибірковість, предметність і осмисленість сприйняття);

– моделюючого рівня (аналіз і синтез, формулювання понять, уяву, зокрема, пізнаючи чужу культуру, здатність до створення власної моделі цієї культури);

2) здатності до емоційно-оцінної діяльності (вираження почуттів, різних видів оцінки, емпатія);

3) здатності, необхідні для функціонування діяльнісно-перетворюючої сфери:

4) здатності до репродуктивної дії;

5) здатності до продуктивні дії.

Розвиток здібностей учителів початкових класів передбачає реалізацію принципів медіаосвіти на курсах підвищення кваліфікації вчителів, які мають здійснюватися поетапно:

– перший етап: моніторинг педагогічної діяльності вчителя початкових класів; вивчення варіативних програм курсу, створення навчально-методичних комплексів, які дозволяють формувати медіаосвітні вміння і навички з урахуванням сучасних технологій освіти;

– другий етап: розробка проблемно-тематичних блоків з інтегрованими в них конкретними медіаосвітні завданнями. Система знань, що лежать в основі курсу підвищення кваліфікації вчителів початкових класів, має будуватися на сучасній технології реалізації змісту цих знань [3]. Формування медіаосвітніх умінь і навичок у цьому випадку стає невід'ємною складовою освітніх технологій як у реалізації курсу підвищення кваліфікації, так і в подальшій педагогічній практиці слухачів курсів.

Висновки. Отже, ми проаналізували стан інтеграції медіаосвіти вчителів початкових класів у систему післядипломної освіти та можемо сказати, що включення вчителів початкових класів в інститутах ППО до медіаосвіти, вивчення основ роботи з аудіовізуальною інформацією, принесення цих знань у школу дозволяє глибоко аналізувати можливості відеоінформаційних технологій.

Така інтегрована медіаосвіта сприятливо впливатиме на професійну підготовку вчителя початкових класів, проектуватиме його педагогічну діяльність із використанням медіа-технологій у навчанні.

Література:

1. Кирилова Н.Б. Медіакультура: від модерну до постмодерн / Н.Б. Кирилова. – М. : Академічний Проект, 2006. – 448 с.

2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.

3. Федоров А.В. Проблеми аудіовізуального сприйняття / А.В. Федоров // Мистецтво та освіта. – 2001. - № 2. – С. 57-64.

4. Федоров А.В. Термінологія медіаосвіти / А.В. Федоров // Мистецтво та освіта. – 2000. - № 2. – С. 33-38.

5. Федоров А.В. / А.В. Федоров, А.А Новикова // Медіа і медіаосвіта. – Alma Mater : Вісник вищої школи. – 2001. - № 11. – С.15-23.

У статті розглядається інтеграція медіаосвіти вчителів початкових класів у систему післядипломної освіти як важливої умови, яка сприятливо впливатиме на професійну підготовку вчителя початкових класів, проектуватиме його педагогічну діяльність із використанням медіа-технологій у навчанні.

Ключові слова: медіаосвіта, аудіовізуальна інформація, медіа тексти, педагогічна компетенція, педагогічні компетентності.

В статье рассматривается интеграция медиаобразования учителей начальных классов в системе последипломного образования как важного условия, благоприятно влияющего на профессиональную подготовку учителя начальных классов, проектировать его педагогическую деятельность с использованием медиа-технологий в обучении.

Ключевые слова: медиаобразование, аудиовизуальная информация медиатексты, педагогические компетентности, педагогическая компетентность

The article deals with the integration of media education for primary school teachers in the system of postgraduate education as an important condition of their educational activities in using of media technology .

Keywords: media education, audio-visual information, media texts, pedagogical competence.